

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
Eduskunta

Asia: Pyydetty asiantuntijalausunto/Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta (kuulemistilaisuus 17.9.2021)

Asiantuntijan tausta

Toimin Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin ensihoidon ylilääkärinä ja linjajohtajana sekä Helsingin yliopiston ensihoitolääketieteen dosenttina. Sisäisen turvallisuuden selonteossa käsiteltyihin asiakokonaisuuksiin olen perehtynyt virkatyön lisäksi European Masters in Disaster Medicine sekä Maanpuolustuskurssi -verkostojen kautta.

Yleiset asiat

Selonteko on hyvin ja kattavasti laadittu niin väestön kuin eri viranomaistenkin näkökulmista. Keskeistä on sisäisen turvallisuuden strategian perustuminen ensisijaisesti ongelmien ja häiriöiden ennaltaehkäisyyn sekä turvallisuusongelmien juurisyihin vaikuttamiseen.

Selonteko nostaa hyvin esille keskeisinä asioina syrjäytymisen (ja radikalisoitumisen) ehkäisyn sekä yhteisöllisyyden ja maahanmuuttajien integroitumisen merkityksen.

Heikommissa asemassa olevat väestöryhmät (riippumatta siitä, ovatko Suomen kansalaisia vai ei) tulee huomioida häiriötilanteisiin varautumisessa entistä paremmin kuten selonteko toteaa. Tällöin keskeiseen asemaan nousee se, että ko. väestöryhmät ylipäättään tavoitetaan ja että heille viestitään tavalla, joka on heille ymmärrettävissä ja hyväksyttävissä.

Huoltovarmuuden merkitys ei nouse selonteossa aivan sille tasolle kuin sen pitäisi. Koronaviruspandemia on viimeistään osoittanut huoltovarmuuden tärkeyden Suomelle. Terveysturvallisuuden osalta huoltovarmuudessa on ollut haasteita jo ennen pandemiaa lääkkeiden ja infuusionesteiden saatavuuden osalta ja pandemian aikana myös hoitotarvikkeiden ja rokotteiden osalta.

Työvoiman saatavuus ja työn houkuttelevuus (mukaan lukien työn turvallisuus) ovat keskeisiä tulevaisuuden menestystekijöitä sisäisen turvallisuuden viranomaisille ja siten painopistealue. Koulutusjärjestelmän tulisi vastata myös alueelliseen

työvoiman tarpeeseen, mikä ei tällä hetkellä toteudu hätäkeskuspäivystäjien ja pelastajien osalla. Näiden alojen tutkintokoulutusta on välttämätöntä toteuttaa Kuopion lisäksi myös muualla Suomessa.

Suomessa luotetaan siihen, että kaikki viranomaistyöntekijät saapuvat töihin myös häiriö- ja kriisitilanteissa. Näin ei tapahdu kaikissa maissa ja pandemian aikana Euroopassakin on ollut tämän osalta haasteita. Suomessa osa terveydenhuollon työntekijöistä on hakeutunut muihin töihin pandemian vuoksi. Kaikkien etulinjassa toimivien sisäisen turvallisuuden viranomaisten työntekijöiden tulisi olla pandemiatilanteessa rokotusjärjestyksessä korkeammalla kuin muu perusväestö. Tietyissä Euroopan maissa poliisit, pelastajat ja muut kriittisen infrastruktuurin työntekijät nostettiin muun väestön edelle Covid-19 rokotuksissa.

Eri toimialojen (jotka eivät ole tyypillisiä päivystysorganisaatiota) tulisi tarvittaessa pystyä joustavasti muokkaamaan palveluitaan virka-ajan ulkopuolella toimiviksi ja mobiileiksi sisäisen turvallisuuden häiriötilanteissa. Perinteiset 24/7 valmiudessa olevat viranomaiset eivät voi yksin vastata lisääntyneeseen kysyntään. Etenkään, koska lisääntynyt kysyntä liittyy paljolti oman toimialan osaamisen ulkopuolella oleviin kysymyksiin. Asiakkaat ja avun tarvitsijat eivät saa muihin palveluihin yhteyttä virka-ajan ulkopuolella tai edes virka-aikaan, kun kysyntä kasvaa.

Helleaaltojen (ja muiden ilmastotekijöiden) vaikutukset viranomaisten toimintakykyyn ja resursseihin (esimerkiksi sairaalakapasiteetti) sisäisen turvallisuuden häiriötilanteissa tulisi arvioida perusteellisemmin.

Tapaturmien ja onnettomuuksien ehkäisyyn tulee panostaa. Tähän oleellisesti liittyy ”Turvallisesti kaiken ikää – koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelma 2021-30”. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää alkoholiin käyttöön ja erittäin suuriin ylinopeuksiin liittyvien onnettomuuksien ehkäisyyn. Liitteen 1 kuvassa nähdään kevään 2020 rajoitustoimien dramaattinen vaikutus vammojen esiintyvyyteen. Suurin vähenemä (42%) nähtiin vammoissa, joihin liittyi alkoholi. On kuitenkin selvää, että tapaturmia ja onnettomuuksia ei ole mahdollista tai järkevää alkaa vähentämään pandemiarajoitustoimien kaltaisilla keinoilla. Tämä esimerkki vain osoittaa sen, että muutoksia on ylipäättään mahdollista aikaansaada, mutta menetelmien tulee olla kestäviä ja yleisesti hyväksyttäviä.

Sisäisen turvallisuuden koulutusta olisi hyvä systematisoida ja lisätä. Koulujen ja oppilaitosten oppisisällöissä tulisi entistä paremmin huomioida sisäiseen turvallisuuteen vaikuttavat seikat soveltuvien osien.

Ensihoitopalveluun liittyvät asiat

Ensihoitopalvelun tehokkaaseen ja turvalliseen toimintaan vaikuttavat ensisijaisesti aivan samat asiakokonaisuudet kuin muillakin viranomaisilla. Nämä asiat on nostettu kattavasti esille selonteossa ja alla esiin ottamani kohdat ovat niihin täydennyksiä ja korotuksia.

Selonteossa voitaisiin ehkä vielä selvemmin tuoda esiin, että ensihoitopalvelu on nykyään yksi keskeinen sisäisen turvallisuuden toimija. Kohdassa 5.6.2. on todettu, että pelastuslaitosten sosiaali- ja terveydenhuollolle tuottaman ensihoitopalvelun synergia turvataan ja moniammatillinen osaaminen hyödynnetään kaikissa

turvallisuustilanteissa. Tämä on erittäin keskeinen osa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista. Pääkaupunkiseudulle kohdistunut pandemian ensimmäinen aalto keväällä 2020 ja sen mukanaan tuomat haasteet ensihoitopalvelulle olisi ollut huomattavasti vaikeammin hallittavissa ilman toimivaa ja ennalta harjoiteltua synergiaa ensihoidon ja pelastustoimen kesken.

Selonteossa todetaan, että viranomaisten turvallinen työympäristö on varmistettava (2.6.) ja että ensihoitajien kohtaama väkivalta on lisääntynyt (3.1.12). Turvallisen työympäristön varmistaminen edellyttää konkreettisia toimenpiteitä sen lisäksi, että pääpaino on ehkäisyssä. Rikoslain rangaistusasteikolla on merkitystä ensihoitotyön yleisen kunnioituksen ja arvostuksen kannalta. Rangaistusasteikon kiristämällä olisi myös ensihoitajiin kohdistuvaan väkivaltaan ennaltaehkäisevä vaikutus. Nykyistä rikoslakia tulee uudelleen arvioida siten, että työturvallisuuden hälyttävään heikkenemiseen vastataan myös lainsäädännöllisin keinoin. Kaikki alan ammattijärjestöt ovat antaneet asiasta yhteisen kannanoton 4.11.2020.

Selonteon kohdassa 5.6.2. on yksi asiavirhe. Kappaleen lopussa todetaan, että sairaanhoitopiirit voivat hankkia ensihoitopalvelun tuotannon pelastustoimelta tai yksityisiltä palveluntuottajilta. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen mukaan pelastustoimen osalta on kyse ensihoitopalvelun järjestämisestä yhteistoiminnassa sairaanhoitopiirin kanssa, kun taas yksityissektorin osalta noudatetaan hankintalakia.

[Handwritten signature]

Markku Kuisma
Ylilääkäri, dosentti
HUS Akuutti ensihoito
Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri

Liite 1.

